

Ald-Liwwadden rûntsje

Kleasterrûntsje

(wandelroute ongeveer 11 km.)

Leeuwarden is in 1435 ontstaan door de samenvoeging van de terpdorpen Oldehove, Nijehove en Hoek. Bij een wandeling door de straten ontdek je door het hoogteverloop de oude terpen. De stad ligt op de grens van twee vroegere streken: Westergo en Oostergo. Tegen het einde van de 15^e eeuw werd een stadsgracht met (water)poorten aangelegd. Dit was vooral ter bescherming van de stedelingen. De poorten werden in de 19^e eeuw gesloopt, maar de grachten bleven bestaan. In de binnenstad, met de vele smalle straatjes, is nog de sfeer van de tijd zonder autoverkeer te herkennen. Het stedelijk grondgebied heeft zich steeds verder uitgebreid over de omgeving. Religieuze gemeenschappen bouwden er hun eigen ruimten. Wel bleef de stad groen door verschillende stadsparken.

- ➔ Start bij de Grote of Jacobijnerkerk (= Jacobijnerkerkhof 95).
Vanuit de Kosterij (= Bredeplaats 4) LA en RA (= Jacobijnerkerkhof)

Links staat een monument ter herinnering aan de Jodenvervolgung in de tweede wereldoorlog.

*Opdat wij nooit vergeten, levenslang onthouden en weten,
staat een geschiedenis geschreven: boodschap om in vrede te leven.*

➔ Jacobijnerkerkhof wordt A.S. Levisonstraat). RA (= Schoenmakersperk)

Rechts het Natuurmuseum Fryslân, voorheen Nieuw Stadsweeshuis. Hier tegenover het gebouw Juliana van het Nieuw St. Anthony Gasthuis, met portaal uit 1682.

➔ Teruglopen en RA (= Perkswaltje)

De ‘stadsvilla’s’ zijn de afsluitende panden van rijtjes seniorenwoningen en onderdeel van het Sint Anthony Gasthuis. De namen herinneren aan vroegere sponsors. Achter de terreinmuur staat de vroegere Noorderkerk, nu It Aljemint en onderdeel van de Fryske Akademy. Hierover later meer.

Het **Sint Anthony Gasthuis** heeft zijn oorsprong in de middeleeuwen. Helaas is het ontstaan niet meer precies na te gaan. Wel is bekend dat zowel kerkelijke instellingen als de gegoede burgerij zich bezig hielden met armenzorg en de opvang van zwervers. In 1525 werden al deze activiteiten in de stad samengevoegd bij één instelling: het Sint Anthony Gasthuis. Na 1580 werden de kloostergoederen door het stadsbestuur verdeeld over drie sociale instellingen: het gasthuis, het weeshuis en de algemene armvoogdij. De burgerlijke overheid kreeg hierdoor invloed op het bestuur. Toch verliep dit niet altijd in harmonie. Vanaf 1857 werd een tuin tussen de Grote Kerkstraat en de Groeneweg bebouwd. Door de aankoop van diverse andere panden in de omgeving breidt het grondgebied zich verder uit. Dit complex wordt het Nieuwe Sint Anthony Gasthuis genoemd. De doelstelling is duidelijk omschreven: *De instelling is bestemd om oude lieden, van een onbesproken levensgedrag, zonder onderscheid van godsdienstige gezindte, huisvesting en verzorging of tegemoetkoming te verstrekken, hetzij tegen betaling hetzij kosteloos en bewijst wijders aan arme, kranke, troosteloze en desolate personen, weduwen en weezen troost en hulpe.* Dit is tot in de 20e eeuw zo

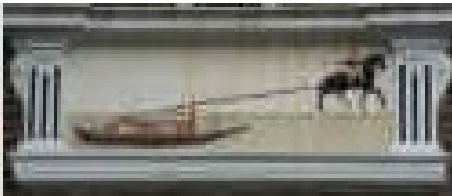
gebleven. Eind jaren 80 van de 20e eeuw vond een belangrijke renovatie plaats, waardoor moderne seniorenwoningen ontstonden. Daarnaast is er het Oud Sint Antoon, vernieuwd rond 1876. Dit is het gebouw aan de Grote Kerkstraat tussen de Sint Anthonystraat en de Beyerstraat. Door de vele eigendommen wordt het Sint Anthony Gasthuis wel het Vaticaan van Leeuwarden genoemd.

De vele panden van het Sint Anthony Gasthuis zijn te herkennen aan een embleem.

➔ Teruglopen en RA (= Pijlsteeg)

Hier zijn diverse bewaard gebleven tegeltableaus en muurstenen te zien, zoals:

De Dokkumer trekschuit

Twee houtbewerkers

Sint Antoniusabt

op de muur van het St. Anthonygasthuis

→ EW (= Grote Kerkstraat)

Naar rechts (nrs. 114-210) is het hoofdgebouw van het St. Anthony Gasthuis uit 1870.

→ LA (= Grote Kerkstraat)

Nr. 222 = Waalse Kerk: was ± 1530 kapel witte nonnen/
dominicanen; na 1659 Waalse Gemeente

Nr. 224-236 = hoek Bontepapesteeg: voormalige kloostergebouwen
en St. Antoniusstate

Nr. 238 = Keimpemastins en pastorie

Nr. 83- 177 = voormalig St. Elisabethklooster van de
Franciscanessen van Bennebroek

De **Franciscanessen van Bennebroek** vestigden zich in 1851 in Leeuwarden. Eerst in een huurhuisje, daarna aan de Grote Kerkstraat, waar eeuwenlang de kerk van Onze Lieve Vrouw van Nijehove had gestaan. De bewoners waren lerares voor jongeren van basisschool tot HBO. In 1988 werd het klooster met de bijgebouwen verbouwd tot appartementen.

→ Even teruglopen en direct LA (= Bontepapesteeg) en RA (= Speelmanstraat)

Nr. 35 = voormalige pastorie van de St. Dominicuskerk

→ LA (= Kleine Hoogstraat) en RD (= Grote Hoogstraat)

Op hoek met Klokstraat stond tot 1884 de Nieuwe Toren, naast de Sint-Jacobskapel.

→ LA (= Poststraat), LA (= Minnemastraat), RA (= Eewal), LA (= Slotmakerstraat)

Nr. 16 = Synagoge

→ RA (= Bij de Put), RA (= Sacramentsstraat)

Nr. 19 = Voormalige Synagoge 4

→ EW Voorstreek oversteken naar Tuinen, RA (= Turfmarkt, wordt Tweebaksmarkt)

Tegenover de Korfmakersstraat (rechts) stond (links) voorheen de Galileëkerk (afgebroken in 1940)

→ LA (= Nieuwe Oosterstraat)

Nr. 28-30 Evangelisch Lutherse kerk

→ LA (= Oosterkade), LA (= Droevendal)

Nr. 9 = doorkijkje naar Galileakapel

→ Terug naar Oosterkade, LA (= Tuinen)

Nr. 14-16 = voormalig gebouw van het Leger des Heils

→ RA en 3^e straat RA (= Bonifatiusplein)

Nr. 20 = Bonifatiuskerk

→ Terug naar Voorstreek en RA

Nr. 106: Hier stond voorheen de St. Catharinakerk van Hoek

- ➔ EW LA, via zebrapaden langs rotonde naar Arendstuin, pad door plantsoen volgen, EW LA (= Eebuurt) en RD (= Reyndersbuurt). Vóór water LA en RA over Noorderbrug, RA (= fietspad richting Jelsum/Burdaard), weg langs de Ee blijven volgen

Aan de overkant van de Ee stond eind 15e eeuw het **klooster Aldegaliën of Galileaklooster**. De naam wordt in herinnering gehouden in de straatnaam: Oldegalileën. Dit werd in 1472 gesticht door de edelman Tjomme Oenes Wiarda en zijn adellijke vrouw Ath Bonnema op een stuk land langs de Ee. Zij sloten zich aan bij de orde van de Franciscanen. Een gemeenschap die de leefregels van Franciscus van Assisi (ca 1182 – 1226) navolgde: gericht op persoonlijke medemenselijkheid. Zij noemden zich ook wel minderbroeders. Na enkele overvallen door Saksische benden werd het klooster in 1498 verplaatst naar binnen de stadswallen.

- ➔ Vóór bruggetje LA pad langs water volgen, onder gebouw NHL Hogeschool doorlopen, aan het einde van de campus de weg oversteken en LA (= Rengerslaan), in bocht van weg RA (= fietspad) en direct LA, de bordjes van de route door het Rengerspark volgen

In het park staan diverse bijzondere bomen en een herinneringsmonument voor de Friese jongemannen die tussen 1945 en 1962 in Indië zijn gesneuveld.

Aan de overkant van het water, verscholen tussen de bomen, is een begraafplaats. Hier stond tot 1510 het **Klooster Fiswert of St. Annaklooster, een vrouwenklooster van de Zusters van het Gemene Leven**. Zij verdienden de kost met spinnen en weven. Deze begijnen vormden in de 14e en 15e eeuw een religieuze groepering, onafhankelijk van kerk of rijkdom. Zij volgden de leefregels van Geert Grote (1340-1384). Hij streefde naar eenvoud en preekte in de landstaal. Door het vertalen en verspreiden van zijn boeken, mogelijk gemaakt door de boekdrukkunst, werden zijn humanistische ideeën

door Europa verspreid. Geert Grote wordt beschouwd als de grondlegger van de **Moderne Devotie**, een spirituele beweging binnen de Katholieke kerk. Het was een hervormingsbeweging binnen kerk en maatschappij, met aandacht voor een persoonlijke levensheiliging en praktische levenswijshouding. De bewoners hier vonden vanaf 1510 bescherming binnen de stadswallen, in de tegenwoordige Bagijnestraat, waar nu de voormalige Westerkerk staat.

- ➔ Bij uitgang LA (= Spanjaardslaan), bij rotonde naar de overkant van de weg, over Noorderbrug en direct RA (= wandelpad), langs het water blijven lopen

In het begin van de 15^e eeuw werden stadswallen en -grachten aangelegd als verdedigingswerken, hier met de Doeledwinger en de Oldehoofsterdwinger. In 1648 werd de **Prinsentuin** aangelegd en later meerdere keren verfraaid en ook uitgebreid, zoals in de 19^e eeuw naar ontwerpen van L.P. Roodbaard.

- ➔ Aan het einde van het pad de weg oversteken

De **Oldehove** toren werd tussen 1529 en 1533 gebouwd naast de oude St. Vituskerk. Tijdens de bouw ging de toren verzakken en is het werk stopgezet. De toren had 120 meter hoog moeten worden, maar men is blijven steken bij ruim 39 meter. Hij hangt bijna 2 meter uit het lood.

Op het Oldehoofsterkerkhof stond voorheen de **St. Vituskerk** van Oldehove. Hier stond rond 1100 al een kerkje. In 1435 werd een driebeukige kerk gebouwd. Tijdens een storm in 1576 stortte de kerk in en na de reformatie werden de muren afgebroken. Leeuwarden zou nooit meer een Domkerk als stadskerk krijgen.

St. Vitus leefde in de 3e eeuw op Sicilië en in Rome, waar hij de marteldood stierf, omdat hij zich had bekeerd tot christendom. Zijn hulp werd binnen de katholieke traditie ingeroepen voor de genezing van zieken, met name bij reuma en epilepsie. Hij was de beschermheilige van zangers en dansers.

➔ Het plein dwars oversteken naar Grote Kerkstraat

Nr. 7 = Heer Ivohuis. Dit is pand met muurschildering Marijke Meu.

Nr. 11 = Keramiekmuseum Princessenhof . Gebouwd in 1693 op de plek van een vroegere stins, de Papingastins. Vanaf 1731 de residentie van Marijke Meu, de weduwe van Johan Willem Friso van Nassau-Dietz.

Nr. 15/17 = Stadhoudersrijkschool en koetshuis gebouwd in 1680.

Nr. 31 en 33 = Een 17^e eeuwse woonhuis, dat in 1887 de pastorie werd van de Noorderkerk (nu It Aljemint, behorend bij de Fryske Akademy), die in de tuin werd gebouwd. De toegang was via het naastliggende poortje..

Nr. 36-48 = Hier was vanaf 1930 verzorgingshuis ‘De Hofwijk’ gevestigd. Daarvoor stond hier sinds 1552 de stadsstins ‘Holdingahuis’. In het midden van de 18^e eeuw werd het een diaconiehuis met zorg voor weeskinderen.

➔ RA (= Sint Anthonystraat)

Bij de hoek met Bagijnestraat (nrs. 59/61) staat voormalige Westerkerk.

➔ LA (= Bagijnestraat), RA (= Weerd), LA (= Nieuwestad), RA (= Wirdumerdijk)

Nr. 18 = Doopsgezinde kerk

* * *

Gebruikte afkortingen:

➔ = routebeschrijving

EW = einde weg

LA = linksaf

RA = rechtsaf

RD = rechtdoor